

**EMBERKÉP
ÉS VÍZIÓ**

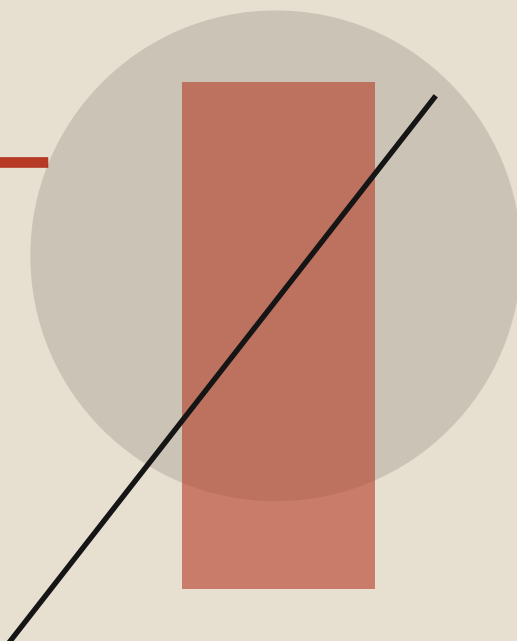
NOVÁK ZOLTÁN

UMBERTO ECO

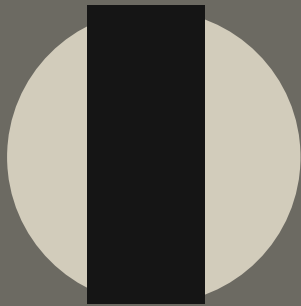
vezette be az ideális olvasó fogalmát, feltételezve, hogy minden szöveg egy implicit olvasót konstruál meg: azt az olvasót, akinek a szöveg szól, akit a szöveg mintegy feltételez és elvár. Ez nem egy valóságos személy, hanem egy szövegbe kódolt befogadói szerep (lettore mod ello: modell-olvasó). Eco koncepcióját alapul véve abból indulunk ki, hogy ez nemcsak az irodalmi szövegekre érvényes. A politikai programok is olyan szövegek, amelyek állítanak valamit a társadalom állapotáról, kijelölik a legitim cselekvés irányát, és közben megrajzolják azt az implicit állampolgári modellt, amelyre az egész konstrukció épül.

Eco ideális olvasója pontosan azért nyújthat kiváló megközelítést a programok egyik rejtett aspektusának elemzéséhez, mert azt a belső logikát ragadja meg, ahogy a szöveg nemcsak beszél valakihez, hanem előállítja azt a befogadót, akit normatív értelemben kívánatosnak tart. Pártprogramok esetében ez az ideális olvasó voltaképpen nem más, mint az az emberkép, vagy polgármodell, amellyel a programban kifejtett vízió operál.

Ezúttal arra teszünk kísérletet, hogy a Tisza Párt 2026-os választási programjának szövegében rejlő emberkép-konstrukciót felfejtsük, és összevessük a Fidesz 2010-es programjában megmutatkozó konstrukcióval. Természetesen az volna az optimális, ha két 2026-os program alapján végezhetnénk el ezt a komparatív elemzést, erre azonban nincs mód, mivel a Fidesz 2010-ben adott ki utoljára írott választási programot Nemzeti ügyek politikája címen. Ugyanakkor az időbeli eltérés ellenére éppen ez az összehasonlítás lehet célravezető, ugyanis a 2010 előtti Fidesz pozíciója vethető össze leginkább a Tisza jelenlegi helyzetével. Az akkori Fidesz is hosszú idő után igyekezett átvenni a hatalmat, és erre rendkívüli felhatalmazást kapott.

A TISZA EMBERKÉPE

A Tisza-program (A működő és emberséges Magyarország alapjai) egyik alapvető karakterjegye a bal-jobb törésvonal meghaladásának szándéka. Az a mottó, hogy „nincs jobb, nincs bal, csak magyar”, nem pusztán egy szlogen a sok közül, hanem a szöveg egyik szervezőelve.

A program értékészlete látványosan igyekszik integrálni olyan elemeket, amelyek ideológiai szempontból gyakran szembekerülnek egymással: szabadság és biztonság, nemzeti szuverenitás és uniópártiság, verseny és szolidaritás, hagyománytisztelet és haladás, növekedés és fenntarthatóság.

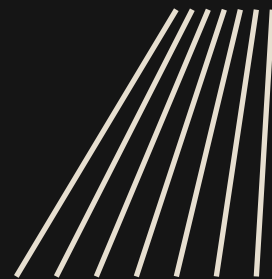
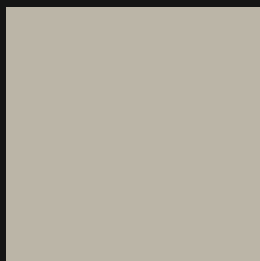
A szöveg így egy olyan modellpolgárt konstruál, aki nem elsődlegesen világnézeti alapon jelöli ki a helyét a közéleti küzdelmek térképén, hanem a normális élet, a „normális ország” iránti igényének enged szabad utat.

Számára a politika alapkonfliktusa nem az identitásküzdelem, és ellenáll minden olyan próbálkozásnak, amely mesterségesen próbálja ezt a keretrendszert ráerőltetni. Az ő számára a politikai aktivitás mozgatórugója a

működésromlásból fakadó elégedetlenség, a széteső közszolgáltatások, a kiszolgáltatottság, a megosztottság, és mindezek fölött a következmények nélküli hatalomgyakorlás tapasztalata.

A program nyitánya ennek megfelelően moralizáló, de még a jogállam mezsgyéjén halad: „nem lehetünk örökké következmények nélküli ország”, a bűnöket ki kell vizsgálni, és a felelősségre vonásnak „szigorúan törvényes” módon kell megindulnia.

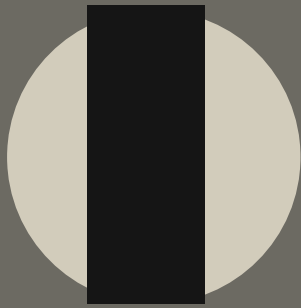

Ebből következően az állam és a polgár viszonya alapvetően szolgáltatói logikában jelenik meg. A program a helyi közösségek és önkormányzatok szerepét a demokrácia elsődleges terepeként írja le: „hiszünk abban, hogy a demokrácia ott kezdődik, ahol az emberek élnek”. A döntéseknek helyben kell megszületniük, nem „távoli irodákban”. Ezzel összhangban bontakozik ki a központi állam kritikája is, amely abban az ítéletben csúcspontul ki, hogy a domináns párt domináns államot működtet, az állam „jelenleg nem szolgáltató, hanem uralkodik”. Az ideális polgár a Tisza

programjában erősen hatalomkritikus keretben jelenik meg: nem alattvalóként, nem kliensként, hanem jogokkal és méltósággal rendelkező állampolgárként, aki intézményi garanciákat, tisztességes eljárást, hozzáférést és kiszámíthatóságot vár. A program hazafogalma is ehhez illeszkedik. A hazaszeretet „nem kizár, hanem összeköt”, és a nemzeti és európai hagyományokra épülő haza „minden polgár otthona”. Ennek megfelelően a modell befogadó patriotizmust hordoz: a közösség nem életforma-elvárások alapján zár és nyit, hanem állampolgári tagság alapján.

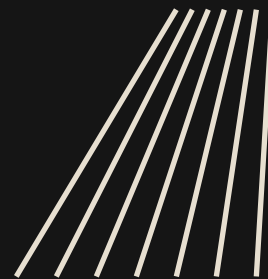
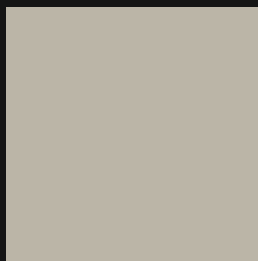
A FIDESZ EMBERKÉPE

A Fidesz 2010-es programja ezzel szemben erősebben épít egy koherens, értékhierarchiát sugalló közös értékészletre, amelyet a politika feladata a középpontba állítani: „a munkát, az otthont, a családot, az egészséget és a rendet”.

A Fidesz modellpolgára így elsődlegesen szerepek és kötelességek mentén formálódik: dolgozó ember, otthonteremtő, családban gondolkodó, rendpárti polgár. A szöveg ezt a szerepalapú antropológiai képet expliciten is megrajzolja a „hétköznapi szorgalmas családjai” képével, ahol „mindenki lehetősége szerint a lehető legtöbbet teszi anyaként otthon, gyermekként tanulva az iskolában, családfenntartóként munkahelyén”. Ez nem pusztán retorikai dekoráció: azt a normatív rendet jelöli ki, amelyhez a kormányzásnak alkalmazkodnia kell, és amelyet védenie, támogatnia, helyreállítania érdemes. A Fidesz-program biztonság- és rendfelfogása nem csak közpolitikai krédó, hanem morális választóvonal is. A rendpártiság a tisztesség próbája, mivel „a rend csak annak nem érték, akinek nem tisztességesek a szándékai”. A „szabadság rend nélkül” káoszt és félelmet szül, a rend hiánya pedig mindennapi kiszolgáltatottsággá válik. Ebből a logikából következik az a tétel is, amelynél a program antropológiai mintázata leginkább megragadható: „a biztonság megelőzi az igazságosságot”, mert a nélkülöző ember a megélhetéséért küzd, és ha kell, „másokat eltiporva” keresi saját biztonságát. Az

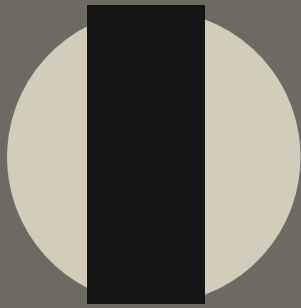

ideális fideszes polgár tehát a politika elsődleges feladatát a rend, a védelem és a stabilitás megteremtésében látja, mégpedig úgy, hogy ez megelőzi a finomabb, gyakran baloldalinak címkézett igazságossági szempontokat. A Fidesz emberképéhez szorosan kapcsolódik a vezetésről alkotott kép. A szöveg a közös értékek köré szervezett politikai egységet erős vezetésigénnyel egészíti ki: „itt az ideje, hogy Magyarországnak erős vezetése legyen”. Olyan vezetésre van szükség, amelyben „megbízhatnak az emberek itthon és külföldön”, és amely képes helyreállítani az ország tekintélyét.

A modellpolgár itt felhatalmazó: a rendteremtéshez és a korszakzáráshoz olyan politikai erőt támogat, amely koncentrált cselekvőképességet ígér.

Emellett a munka nemcsak gazdasági, hanem morális kategória, mivel „a munka az alapja” a létbiztonságnak, önállóságnak, függetlenségnek. A jó polgár tehát dolgozik, tartja a rendet, és a közösségi normákhoz igazodik.

A két program emberképe között nem egyszerűen hangsúlykülönbség van, hanem pregnánsan eltér a két szöveg politikai antropológiája.

A Tisza modellpolgára jogalapú: az állam szolgálat, az intézmények garantálnak, a döntés helyben születik, a közösség inkluzív. A Fidesz emberképe szerepalapú: a társadalom alapegysége a család, kiemelt szerepet kap a közösségi rend és a munkából fakadó méltóság, a politika feladata pedig ennek a rendnek a védelme és helyreállítása. Ehhez erős vezetés szükséges. Mindkettőben közös a tisztesség és a rend igénye, valamint az a tapasztalat, hogy a politikai rendszer korábban megrendítette a bizalmat. A különbség az, hogy a Tisza ezt inkább az intézményi szolgáltatás és a jogállam helyreállításával kívánja orvosolni, míg a Fidesz inkább a normatív

---

rend és a biztonság megteremtésével. Mindkét program esetén kimutatható egy negatív emberkép is, Eco után szabadon: a rossz olvasó alakja. A Fidesz-program szövege morálisan delegitimálja a rendet relativizáló, „a zavarosban halászó” figurát, és implicit módon elutasítja azokat, akik a társadalmi rendet nem a család-munka-rend tengelyén képzelik el. A Tisza programja ezzel szemben azt helyezi körön kívülre, aki a politika lényegét kulturális megosztásban, táborlogikában vagy az „uralkodó állam” elfogadásában látja, mivel az ő modellpolgára a decentralizációt és a szolgáltató államot tekinti normának. A szövegben kirajzolódó antropológiai keret feltételez egyfajta közösségi kontextust is, amelybe az emberkép beágyazódik. Ez határozza meg, hogy mit tekint természetes társadalmi rendnek, milyen konfliktusokat lát elsődlegesnek, és milyen eszközöket

érez legitimnek. A rendet a Fidesz morális szűrőként és a közösségi élet előfeltételeként írja le, a Tisza inkább kiszámítható intézményi működésként és szolgáltatásként. A család a Fidesznél antropológiai mag, a Tizánál inkább a méltányosság és hozzáférés egyik terepe. A vezetés a Fidesznél a helyreállítás eszköze, a Tizánál a helyi demokrácia és intézményi fékek közé rendezett működtetés ígérete. A két program szövege két jól elkülöníthető és jól körvonalazható embereszményt rejt. A Fidesz 2010-ben olyan polgárt idealizált, aki a rend, a munka és a családi szerepek köré szervezett életvilágot tekinti a közösség alapjának, és hajlandó erős államot és erős vezetést támogatni a biztonság helyreállításáért. A Tisza olyan modellpolgárt állít a szöveg középpontjába, aki a méltóságot, a jogbiztonságot, az átláthatóságot és az esélyteremtést működő intézményeken keresztül látja biztosíthatónak, és aki a demokrácia alapját a helyi közösségekben, a részvételben és a szolgáltató álamban látja.

